

Farklı Lise Türlerinde Öğrenim Gören Ergenlerin Mizah Tarzların İncelenmesi¹

Examining Humor Styles of Adolescents Studying at Different Types of High Schools

Elifcan CESUR², Aysel KÖKSAL AKYOL³

Öz: Günümüz eğitim sistemi, akademik başarıya odaklandığından, sanat eğitimi hak ettiği değeri görememektedir. Oysa sanat eğitimi ile bireylerin yaratıcılığı, estetik algısı, uyum, dikkat ve problem çözme becerileri desteklenir. Özgüvenli, kendini gerçekleştirebilen ve öz denetimli bireyler yetişir. Farklı lise türlerinde eğitim alan ergenlerin kullandıkları mizah tarzları ile çeşitli değişkenlerin ilişkisini incelemek amacıyla planlanan bu araştırma ilişkisel tarama modelinde, betimsel bir araştırmadır. Veri toplamak için Mizah Tarzları Ölçeği kullanılmış ve çözümlenmesinde çift yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda sanat eğitiminin ergenlerin kullandıkları mizah tarzları üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca kızların uyumlu mizah tarzlarını erkeklere göre daha çok kullandığı ve ergenlerin sınıf düzeyleri arttıkça Saldırgan Mizahı kullanım sıklıklarının da arttığı belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: okul türü, sanat eğitimi, mizah tarzları, ergenler

Abstract: As today's system of education focuses on academic achievement, art education is not appreciated as necessary. On the other hand, art education supports individuals' creativity, perception of aesthetics, adaptation, attention and problem solving skills. It paves the way for raising self-confident self-controlled individuals who can realize themselves. Being designed to investigate the relationship of various variables and the humour styles used by adolescents studying at different types of high schools; this was a descriptive study in the correlational survey model. The data were collected by using Humour Styles Questionnaire and analysed via two-way analysis of variance. As a result of the study, it was observed as a result of the study that art education was effective on humour styles used by the adolescents. It was also determined that the girls used the adaptive humour styles more than boys and as grade of the adolescents increased, their frequency of using aggressive humour increased, as well.

Keywords: school type, art education, humour styles, adolescents

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Martin et al., (2003) define four types of humour styles; two adaptive ones and two maladaptive ones. While Self-Enhancing Humour and Affiliative Humour are within the adaptive category, Self-Defeating Humour and Aggressive Humour are within the maladaptive category. In Self-Enhancing Humour style, individuals often use humour to have fun without hurting others and avoid stress and negative feelings in case of problems. In Affiliative Humour style, individuals use humour to develop interpersonal relations in such a way that they respect other people by taking their own needs into consideration, as well (Martin et al., 2003; Yerlikaya, 2003). Individuals who have this humour style are the ones we define as humoristic, funny, and entertaining. The humour style, in which individuals use humour in a self-destructive way for the sake of enhancing their relations with others, allow others to ridicule and humiliate them and even laugh with them in these situations, is defined as Self-Defeating Humour style (Yerlikaya, 2003). Finally, in Aggressive Humour, individuals act completely with the senses of superiority and pleasure, and use humour to meet their needs in such a way that they harm other people by insulting, ridiculing or humiliating them (Martin et al., 2003).

¹ Bu çalışma, Elifcan CESUR tarafından Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL danışmanlığında yürütülen "Sanat Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Mizah Tarzlarının ve Kişilerarası Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, elifcancesur@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9364-2293

³ Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, koksalakyol@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1500-2960

Based upon the thought that differences may be seen in humour styles used by adolescents studying at different types of high schools, this study was conducted with adolescents studying at Fine Arts High School and Anatolian High School. The main curriculum difference between these two schools is related to art education. While academic achievement remains at the forefront in Anatolian High Schools, students study with a curriculum intertwined with art in Fine Arts High School.

Even though there are numerous studies individually on art education and on humour styles, there is no study focussing on the correlation between art education and the used humour styles in the literature. Due to all these reasons, the aim of this study is to examine the correlation of humour styles of adolescents studying at different types of high schools with various variables and art education and to offer suggestions for researchers and educators in accordance with these results.

Method

This study is a descriptive study in the correlational survey model. The sample group consisted of a total of 260 adolescents including 114 students attending the Fine Arts High School and 146 students who were studying in Anatolian High School and were not receiving any art education in the city centre of Isparta. "General Information Form" prepared by the researchers to obtain demographic information related adolescents and their families constituting the sample group in the study as well as "Humour Styles Questionnaire" developed by Martin, Puhlik, Larsen, Gray and Weir, (2003) and adapted into Turkish by Yerlikaya (2003) in order to determine the humour styles used by the adolescents in the study. The data were analysed via two-way analysis of variance.

Result and Discussion

In this study conducted based on the thought that there may be differences in humour styles used by the adolescents studying at different types of high schools, it was determined that adolescents studying at Anatolian High Schools where academic success is at the forefront used Aggressive Humour, which is interpersonally inconvenient, and sarcastic, and contains mockery, teasing, ridiculing, hostility, humiliation and suppression, more frequently than adolescents studying at Fine Arts High School having a curriculum intertwined with art.

In previous studies, it was observed that Aggressive Humour had a positive correlation with aggression, anger and hostility and a negative correlation with relationship satisfaction, conscience and contentment (Martin et al., 2003), and such humour was generally used by individuals with a lower self-esteem and social competence (Fox et al., 2013). Individuals who produce with art activities will feel happy, cheerful and proud and these feelings will support them to be mentally healthy (Park et al., 2015) and express their emotions with positive styles. Art will enrich the self-conception and personal feelings of individuals and allow them to have positive feelings about themselves (Fox and Schirmacher, 2014). Therefore, it can be asserted that art education is correlated with aggressive humour styles used by adolescents. However, the study is limited to the questions in the measurement tool used and the qualities it measures. Moreover, it would be very misleading to assert that only art education had an effect on different humour styles seen between the school types. Various variables such as the teaching staff of the schools or the environment of the schools may affect the result. Therefore, within the scope of the present study it cannot be asserted that art education had a direct effect on humour styles used by the adolescents. However, it can be expressed that the used humour styles may have a correlation with the received art education.

Another important study finding was that while Affiliative Humour and Self-Enhancing Humour which are among adaptive humour styles were more frequently used by girls, Aggressive Humour which is a maladaptive humour style was more frequently used by boys. In the literature, there are many studies that support the results of the present study (Kazarian and Martin 2004; Chen and Martin, 2007; Soyaldın, 2007; Yerlikaya, 2007; Akyol, 2011; Altınkurt and Yılmaz, 2011; Avcı, 2012; Fındıklı, 2013). In the study, grade differences were observed on the subscale of Aggressive Humour where the eleventh grade adolescents had higher mean scores than the ninth grade adolescents.

When examining the results, art education can be asserted to have a correlation with humour styles. It is known that art education is an essential element of a comprehensive curriculum that will allow individuals to be creative, think analytically, have self-confidence, solve their problems and become sensitive (Artut, 2013; Upitis, 2011). As critical thinking skills and creativity of individuals do

not develop in communities where art education is not appreciated as necessary, it is observed that they generally try to solve their problems with violence (Özdemir, 2010). Thus, art education will definitely provide a more understanding, adaptive and peaceful environment to people in every area of life in a world that changes and becomes more complex every passing day. Therefore, it is recommended to involve art in children's education and give art education with a libertarian sense rather than traditional.

GİRİŞ

Farklı disiplinler arasında ortak bir tanımı yapılamamış olsa da; bireylerin mizah duygusuna değişik derecelerde sahip oldukları konusunda birçok kişi hemfikirdir. Mireault vd. (2012) mizahı genel olarak sosyal, duygusal, davranışsal, bilişsel ve nörolojik kavramları içerisinde barındıran çok yönlü bir algılama yeteneği ve eğlence göstergesi olarak tanımlarken, McGhee mizahın, tutarsız düşünce, olay ya da durumları algılama ve anlamının bir tür bilişsel deneyimi olduğunu söyler (Loizou, 2006).

Martin ve Lefcourt (1983), gülmenin ve mizahın bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığına birçok olumlu katkısı olduğu, dolayısıyla da mutlu olmada büyük bir paya sahip olduğunu belirtmiştir. Mizah bireylerin düşünce ve algısal yapıları üzerinde etki yaratır. Böylece insanlar olumsuz düşünce ve duygularını geride bırakarak rahatlar ve yaşanan bu stres daha baş edilir bir hal alabilir (Kuiper ve Martin 1998). Ayrıca mizah sayesinde bireyler başlarına gelen istenmedik olaylar gibi olumsuz durumların ciddiyet seviyesini daha düşük olarak değerlendirebilir ve böylece bu tarz durumlara gösterilen olumsuz duygusal tepkiler de azalabilir (Martin, 2004). Martin (1998)'e göre mizah, stres, kaygı ve depresyon üzerinde düzenleyici bir etkiye sahip olduğu için aslında bir başa çıkma mekanizması olarak da tanımlanabilir. Mizahın stres etkilerini azaltmasını, kişinin problem durumu algılayışında yarattığı değişikliklerle açıklayanlar olduğu gibi (Kuiper ve ark., 1993), kişilerin sosyal destek ağını zenginleştirerek dolaylı yollarla sağladığını belirtenler de vardır (Martin, 2004). Öz ve Hiçdurmaz (2010)'a göre mizah, yeni ilişkilerin kurulmasına ya da var olan ilişkilerin güçlenmesine, yaşanan çatışmaların çözümlenmesine yardımcı olur. Özdemir (2010), mizahi bakış açısı yönünden gelişmeyen toplumların eleştirel düşünme ve yaratıcılık konularında da yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Eleştirel bakış açısı, yaratıcılık ve mizah duyguları gelişemeyen bireylerin yaşadıkları sorunları şiddetle çözümlenmeye çalıştıklarını belirtir. O halde mizahın kişileri, hem bireysel hem de toplumsal sorunlar karşısında, yaratıcılık becerilerini desteklemesiyle ortak bir alanda birleştirebileceği ve herkes için kabul edilebilir çözümler üretilmesine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Martin vd. (2003), ikisi uyumlu ve ikisi uyumsuz olmak üzere dört tip mizah tarzı tanımlamışlardır. Kendini Geliştirici Mizah ve Katılımcı Mizah uyumlu kategori içerisindeyken, Kendini Yıkıcı Mizah ve Saldırgan Mizah uyumsuz kategori içerisinde yer alır. Kendini Geliştirici Mizah tarzında bireyler sıklıkla yaşadıkları olumsuzluklar karşısında başkasına zarar vermeden eğlenmek, stres ve olumsuz duygulardan kaçınmak için mizahı kullanırlar. Katılımcı Mizah tarzında ise bireyler kendi ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurarak diğerlerine saygılı bir biçimde kişilerarası ilişkilerini geliştirmek amaçlı mizahı kullanmaktadır (Martin vd., 2003; Yerlikaya, 2003). Bu mizah tarzına sahip bireyler esprili, eğlenceli ve komik olarak tanımlandığımız bireylerdir. Kişinin başkaları ile olan ilişkilerini geliştirmek adına mizahı kendisine zarar verici biçimde kullandığı, kendisiyle alay edilmesine, küçük düşürülmeye izin verdiği ve hatta bu gibi durumlarda diğerleri ile birlikte güldüğü mizah tarzı, Kendini Yıkıcı Mizah olarak tanımlanır (Yerlikaya, 2003). Son olarak Saldırgan Mizah ise bireyin tamamen kendi üstünlük ve haz duygularıyla hareket ederek, kendi ihtiyaçlarını karşılamak için mizahı başkalarına zarar verecek şekilde, alay etmeyi, dalga geçmeyi veya küçük düşürücü mizahı kullanması olarak açıklanmaktadır (Martin ve ark., 2003).

Literatür incelendiğinde Saldırgan Mizah, Katılımcı Mizah ve Kendini Geliştirici Mizah tarzlarının iletişim becerilerinde anlamlı yordayıcılar olduğu (Akyol, 2011), Katılımcı Mizah tarzına sahip ergenlerin akademik başarılarının daha yüksek olduğu, Kendini Geliştirici Mizah, Kendini Yıkıcı Mizah ve Saldırgan Mizah tarzlarına sahip ergenlerin daha yaratıcı bireyler olduğu (Ay ve ark., 2013) görülmüştür. Ayrıca Katılımcı Mizah ve Kendini Geliştirici Mizah tarzlarına sahip ergenlerin yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu ancak, Saldırgan Mizah ve Kendini Yıkıcı Mizah tarzlarına sahip ergenlerin ise yaşam doyumlarının daha düşük olduğu gözlenmiştir (Ay vd., 2013). Mizahın ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkilerinde önemli bir rol oynadığı (Eder ve Standford, 1984; Führ, 2001;

Kahraman, 2008), ergenlerin özellikle yeni bir gruba girmek için ve bu gruba kendi duygularını ifade edebilmek, sevdikleri ve sevmedikleri şeyleri anlatabilmek için mizahı kullandıkları (Eder ve Stanford, 1984), ergenlerin sosyal etkileşimin yanında, karşılaştıkları problemleri çözmek için de mizaha başvurdukları (Führ, 2001) saptanmıştır.

Farklı lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin kullandıkları mizah tarzlarında farklılıklar görülebileceği düşüncesiyle yola çıkılan bu çalışmada Güzel Sanatlar Lisesi ve Anadolu Lisesinde öğrenim gören ergenler ile çalışılmıştır. Bu iki okul arasındaki temel eğitim programı farkı, sanat eğitimi üzerinedir. Anadolu Lisesinde akademik başarı daha ön plandayken, Güzel Sanatlar Lisesinde öğrenciler sanat ile iç içe bir eğitim programı içerisindeydir. Sanat, özgün, hoşça giden, insanla doğadaki nesnel gerçekler arasındaki estetik ilişkinin dışı vurumu olarak tanımlanabilir. Aristo'ya göre sanat gerçekte olanı değil, olması gerekeni yansıtmakta iken, Shiller sanatı, insanın özgür dünyasının ortaya çıkmasını sağlayan araç olarak tanımlar. Herbert Read'a göre sanatsız varlıklar dengesini kaybederler, toplumsal ve ruhsal bir karmaşıklık yaşarlar (Artut, 2013). Sanat, hayal gücü ve yaratıcılığı geliştirir. Yalnızca sanatçıya değil tüm topluma yararı vardır; herkes için esin kaynağıdır. Sanat eğitimi sayesinde çocuklar kendi hayatlarının öncülleri olur ve birçok yönden yaşam kalitelerini artırırlar. Sanat eğitimi almayan çocuklar için ise "yetersiz beslenen" ifadesini kullanmak yerinde olacaktır (Upitis, 2011). Csikszentmihalyi (2007), sanatın; kişisel hedefler, alışkanlıklar, sorumluluklar ve değerler inşa edilmesinde önemli olduğunu belirtir.

Literatür incelendiğinde sanat eğitiminin işbirliği, davranışlara odaklanma, problem çözme ve adil fikirli olma becerilerini desteklediği (Jensen, 2001), beyin işlevlerinde, duygu-durum üzerinde ve davranışlarda olumlu etkileri olduğu (Park vd., 2015), sosyal ilişkileri güçlendirdiği (Davis, 2008), şiddet içeren davranışları azalttığı ve benlik saygısında olumlu yönde ilerlemeler sağladığı (Respress ve Lutfi, 2006), riskli öğrenciler için olumlu faydalarının olduğu (Flohr, 2010) ayrıca, bilişsel süreçleri etkilediği, motivasyonu ve dikkat becerilerini artırdığı (Posner ve Patoine, 2009) görülmüştür.

Sanat eğitimi ve mizah tarzlarına ilişkin ayrı ayrı birçok araştırma olmasına rağmen, literatürde sanat eğitimi ile kullanılan mizah tarzları arasındaki ilişkiye odaklanan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenlerden dolayı, bu çalışmada farklı lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin mizah tarzlarıyla çeşitli değişkenlerin ve sanat eğitiminin ilişkisinin incelenmesi ve sonuçlar doğrultusunda araştırmacı ve eğitimcilere öneriler sunmak amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, Isparta il merkezinde farklı lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin mizah tarzları ile çeşitli değişkenlerin ilişkisinin incelenmesi amacıyla planlanan ilişkisel tarama modelinde, betimsel bir çalışmadır. Büyüköztürk vd. (2016) bu yöntemin iki ya da daha çok sayıda değişken arasındaki ilişkiyi belirlemeyi ve verilen durumu olabildiğince tam olarak tanımlamayı hedeflediğini belirtirler.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Isparta il merkezinde bulunan Güzel Sanatlar Lisesine devam eden 114 ve Anadolu Lisesine devam eden ve herhangi bir sanat alanında eğitim almayan 146 ergen olmak üzere toplam 260 ergen oluşturmaktadır. Tablo 1.'de çalışmada yer alan ergenlerin demografik özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunda yer alan ergenlerin demografik özelliklerine göre dağılımı

Çalışma Grubuna Ait Özellikler	Güzel Sanatlar Lisesi		Anadolu Lisesi		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
<i>Cinsiyet</i>						
Kız	73	46,8	83	53,2	156	100,0
Erkek	41	39,4	63	60,6	104	100,0
Toplam	114	43,8	146	56,2	260	100,0
<i>Sınıf Düzeyi</i>						
9. Sınıf	30	30,9	67	69,1	97	100,0
10. Sınıf	39	65,0	21	35,0	60	100,0
11. Sınıf	45	43,7	58	56,3	103	100,0
Toplam	114	43,8	146	56,2	260	100,0

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada çalışma grubunu oluşturan ergenlere ve ailelerine ilişkin demografik bilgileri belirlemek için araştırmacıların oluşturduğu Genel Bilgi Formu ile ergenlerin mizah tarzlarını belirlemek amacıyla Martin vd. (2003) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Yerlikaya (2003) tarafından yapılan Mizah Tarzları Ölçeği kullanılmıştır.

2.2.1. Mizah Tarzları Ölçeği: Mizah Tarzları Ölçeği (Humor Styles Questionnaire), Martin vd. (2003) tarafından geliştirilmiştir. Mizahın günlük kullanımındaki bireysel farklılıkları ortaya koymayı amaçlayan ölçek; ikisi uyumlu, ikisi uyumsuz olmak üzere dört alt boyut içermektedir. Türkçe uyarlaması Yerlikaya (2003) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formundaki tüm maddelerin .32 ile .75 arasında değişen faktör yüklerine sahip olduğu, dolayısıyla tutarlı bir faktör yapısı gösterdiği görülmüştür. Türkçeye uyarlama çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarının ve zamana karşı güvenilirlik katsayılarının sırasıyla Katılımcı Mizahta, .74 ve .88, Kendini Geliştirici Mizahta, .78 ve .82, Saldırgan Mizahta .69 ve .85, Kendini Yıkıcı Mizahta .67 ve .85 olduğu belirlenmiştir (Yerlikaya, 2003). Lise öğrencileri için yapılan yapı geçerliliği faktör analizi sonucunda ise örnekleme yeterliliği .79; alt ölçeklerine ait iç tutarlık Cronbach alfa katsayıları Kendini Geliştirici Mizah ve Katılımcı Mizahta, .75, Saldırgan Mizahta .64 ve Kendini Yıkıcı Mizah Mizahta .63 olduğu görülmüştür (Yerlikaya, 2007).

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmada ele alınan değişkenler açısından dağılımların normal olup olmadığı çarpıklık ve basıklık katsayıları ile incelenmiş ve dağılımın normal olduğu belirlenmiştir ($P>.05$). Verilerin normal dağılım göstermesinden dolayı parametrik analizlerin kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Farklı lise türlerinde öğrenim gören mizah tarzlarında cinsiyetin ve sınıf düzeyinin, farklılığa neden olup olmadığını belirlemek amacıyla, iki faktörün bir bağımlı değişken üzerindeki etkilerini ve iki faktörün bağımlı değişken üzerindeki ortak etkisini eş zamanlı olarak test etmek amacıyla kullanılan (Büyüköztürk, 2015). çift yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular tablolar halinde özetlenerek aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Farklı Lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin cinsiyetlerine göre mizah tarzlarına ilişkin alt ölçek puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları

Cinsiyet	N	Katılımcı Mizah		Kendini Geliştirici Mizah		Saldırgan Mizah		Kendini Yıkıcı Mizah	
		$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
<i>Güzel Sanatlar Lisesi (Sanat Eğitimi Alan)</i>									
Kız	73	42,88	8,02	35,04	8,83	20,73	7,64	26,00	8,57
Erkek	41	39,20	7,71	32,68	9,20	25,83	7,91	26,59	7,01
Toplam	114	41,55	8,07	34,19	9,00	22,56	8,09	26,21	8,01
<i>Anadolu Lisesi (Sanat Eğitimi Almayan)</i>									
Kız	83	42,47	8,93	35,43	10,81	22,89	7,60	26,19	7,85
Erkek	63	37,89	8,26	31,78	8,08	25,87	7,36	26,16	7,87
Toplam	146	40,49	8,91	33,86	9,86	24,18	7,62	26,18	7,83
<i>Toplam</i>									
Kız	156	42,66	8,49	35,25	9,91	21,88	7,67	26,10	8,17
Erkek	104	38,40	8,03	32,13	8,50	25,86	7,54	26,33	7,51
Toplam	260	40,96	8,55	34,00	9,4	23,47	7,85	26,19	7,90

Tablo 2 incelendiğinde ergenlerin Mizah Tarzları Ölçeği'nin alt ölçeklerinden Katılımcı Mizahta ($X=42,66$) ve Kendini Geliştirici Mizahta ($X=35,25$) kızların puan ortalamalarının erkeklerden, Saldırgan Mizahta ($X=25,86$) erkeklerin puan ortalamalarının kızlardan yüksek olduğu saptanmıştır. Kendini Yıkıcı Mizahta ise kız ve erkeklerin puan ortalamalarının neredeyse eşit olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Farklı lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin cinsiyetlerine göre mizah tarzlarına ilişkin çift yönlü varyans analizi sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
<i>Katılımcı Mizah</i>						
Okul Türü	44,457	1	44,457	,640	,425	
Cinsiyet	1034,240	1	1034,240	14,882	,000	1-2
Okul Türü X Cinsiyet	12,255	1	12,255	,176	,675	
Hata	17791,226	256	69,497			
Toplam	455129,000	260				
<i>Kendini Geliştirici Mizah</i>						
Okul Türü	3,979	1	3,979	,045	,832	
Cinsiyet	547,942	1	547,942	6,192	,013	1-2
Okul Türü X Cinsiyet	25,515	1	25,515	,288	,592	
Hata	22653,029	256	88,488			
Toplam	323913,000	260				
<i>Saldırgan Mizah</i>						
Okul Türü	73,942	1	73,942	1,277	,259	
Cinsiyet	990,185	1	990,185	17,103	,000	2-1
Okul Türü X Cinsiyet	68,202	1	68,202	1,178	,279	
Hata	14821,334	256	57,896			
Toplam	159200,000	260				
<i>Kendini Yıkıcı Mizah</i>						
Okul Türü	,829	1	,829	,013	,909	
Cinsiyet	4,605	1	4,605	,073	,787	
Okul Türü X Cinsiyet	5,812	1	5,812	,092	,762	
Hata	16161,280	256	63,130			
Toplam	194540,000	260				

Tablo 3’de yer alan ergenlerin cinsiyetlerine göre mizah tarzları puanlarına ilişkin varyans analizi sonuçları incelendiğinde; cinsiyetin Katılımcı Mizah [$F(1,256)= 14,882, p<.05$], Kendin Geliştirici Mizah [$F(1,256)=6,192, p<.05$] ve Saldırgan Mizah [$F(1,256)= 17,103, p<.05$] alt ölçek puanlarında anlamlı farka neden olduğu gözlenmiştir. Katılımcı Mizah ve Kendini Geliştirici Mizah alt ölçeklerinde kızların ortalamalarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğu, Saldırgan Mizahta ise erkeklerin ortalamalarının kızlarinkinden yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Farklı lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin sınıf düzeylerine göre mizah tarzlarına ilişkin alt ölçek puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları

Sınıf	N	Katılımcı Mizah		Kendini Geliştirici Mizah		Saldırgan Mizah		Kendini Yıkıcı Mizah	
		$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
<i>Güzel Sanatlar Lises (Sanat Eğitimi Alan)</i>									
9	30	41,57	8,45	33,23	10,92	21,17	7,45	25,33	7,59
10	39	43,15	7,99	35,00	7,47	21,15	8,49	26,26	8,30
11	45	40,16	7,81	34,13	8,94	24,71	7,83	26,76	8,17
Toplam	114	41,55	8,07	34,19	9,00	22,56	8,09	26,21	8,01
<i>Anadolu Lisesi (Sanat Eğitimi Almayan)</i>									
9	67	40,49	8,26	33,91	9,98	22,22	6,54	25,78	7,80
10	21	41,19	10,35	35,33	13,00	27,29	9,00	26,14	7,93
11	58	40,24	9,234	33,26	8,47	25,31	7,77	26,66	7,95
Toplam	146	40,49	8,91	33,86	9,86	24,18	7,62	26,18	7,83
<i>Toplam</i>									
9	97	40,82	8,29	33,70	10,23	21,90	6,81	25,64	7,69
10	60	42,47	8,85	35,12	9,66	23,30	9,09	26,22	8,11
11	103	40,20	8,60	33,64	8,64	25,05	7,77	26,70	8,01
Toplam	260	40,96	8,55	34,00	9,48	23,47	7,85	26,19	7,90

Tablo 4 incelendiğinde ergenlerin Mizah Tarzları Ölçeği'nin alt ölçeklerinden Katılımcı Mizahta ($X=42,47$) ve Kendini Geliştirici Mizahta ($X=35,12$) 10. sınıfların puan ortalamalarının, Saldırgan Mizahta ($X=25,05$) 11. Sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 5. Farklı lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin sınıf düzeylerine göre mizah tarzlarına ilişkin çift yönlü varyans analizi sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
<i>Katılımcı Mizah</i>						
Okul Türü	54,120	1	54,120	,735	,392	
Sınıf Düzeyi	139,294	2	69,647	,946	,390	
Okul Türü X Sınıf Düzeyi	39,902	2	19,951	,271	,763	
Hata	18696,960	254	73,610			
Toplam	455129,000	260				
<i>Kendini Geliştirici Mizah</i>						
Okul Türü	,114	1	,114	,001	,972	
Sınıf Düzeyi	98,848	2	49,424	,542	,582	
Okul Türü X Sınıf Düzeyi	30,190	2	15,095	,166	,848	
Hata	23157,817	254	91,173			
Toplam	323913,000	260				
<i>Saldırgan Mizah</i>						
Okul Türü	376,798	1	376,798	6,403	,012	2-1
Sınıf Düzeyi	521,901	2	260,950	4,434	,013	1-3
Okul Türü X Sınıf Düzeyi	301,145	2	150,572	2,559	,079	
Hata	14946,829	254	58,846			
Toplam	159200,000	260				
<i>Kendini Yıkıcı Mizah</i>						
Okul Türü	,325	1	,325	,005	,943	
Sınıf Düzeyi	60,377	2	30,188	,476	,622	
Okul Türü X Sınıf Düzeyi	4,062	2	2,031	,032	,968	
Hata	16109,730	254	63,424			
Toplam	194540,000	260				

Tablo 5'te yer alan ergenlerin sınıf düzeyine göre mizah tarzları puanlarına ilişkin varyans analizi sonuçları incelendiğinde; Güzel Sanatlar Lisesinde okuyan ergenlerin Saldırgan Mizah [$F(1,254)= 6,403$, $p<.05$] alt ölçeği puanlarında anlamlı bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan Scheffe Testi sonucunda Saldırgan Mizah puanlarının Anadolu Lisesinde okuyan, sanat eğitimi almayan ergenlerin lehine anlamlı ve yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca sınıf düzeyinin de Saldırgan Mizah alt ölçeği puanlarında anlamlı farka neden olduğu görülmüştür [$F(2,254)= 4,434$, $p<.05$]. Yapılan Scheffe testi sonucunda Saldırgan Mizahta on birinci sınıfa devam eden ergenlerin puan ortalamalarının dokuzuncu sınıfa devam edenlerden yüksek olduğu görülmüştür.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Akademik başarıya odaklanan günümüz eğitim sisteminde sanat eğitimi hak ettiği değeri görememektedir. Sanat eğitimi ile bireylerin hayal gücü, yaratıcılığı, estetik algısı, problem çözme, uyum ve dikkat becerileri desteklenir. Bu sayede çocuklar üretken, kendini gerçekleştirebilen, özgüveni ve özsaygısı yüksek, öz denetimli bireyler haline gelirler. Bu sayılan olumlu özellikler Martin vd. (2003) tarafından tanımlanan uyumlu kategori içerisindeki mizah tarzlarını kullanan bireylerin özellikleri ile paralellik göstermektedir. Farklı lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin kullandıkları mizah tarzlarında farklılıklar görülebileceği düşüncesiyle yola çıkılan bu araştırmada akademik başarının ön planda olduğu Anadolu Liselerinde öğrenim gören ergenlerin, sağlıklı kişilerarası ilişkilerin doğasına uymayan, iğnelemeyi, alay etmeyi, sataşmayı, öfkeyi, küçük düşürmeyi ve baskı altında tutmayı içeren Saldırgan Mizahı, sanatla iç içe bir müfredatı olan Güzel Sanatlar Lisesinde öğrenim gören ergenlerden daha fazla kullandığı saptanmıştır (Bkz. Tablo 5).

Yapılan araştırmalarda Saldırđan Mizahın agresiflik, saldırı ve düşmanlıkla pozitif yönde, ilişki doyumu, vicdan ve memnunlukla negatif yönde ilişkili olduğu (Martin vd., 2003), bu tarz mizahın daha çok, öz saygısı düşük ve kendini sosyal açıdan yeterli görmeyen bireyler tarafından kullanıldığı görülmüştür (Fox vd., 2013). Sanat etkinlikleriyle üreten birey; mutluluk, sevinç ve gurur hissedecek ve hissettiği bu duygular, ruhsal olarak sağlıklı olmasına (Park vd., 2015) ve duygularını olumlu tarzlarda ifade etmesine destek olacaktır. Sanat ile benlik kavramı ve kendi hakkındaki hisleri zenginleşen birey, olumlu öz duygulara sahip olacaktır (Fox ve Schirrmacher, 2014). Bu nedenle sanat eğitiminin ergenlerin kullandıkları mizah tarzlarıyla bir ilişkisi olduğu söylenebilir. Ancak burada araştırmanın sınırlılıklarından bahsetmekte fayda vardır. Araştırma, kullanılan ölçme aracında yer alan sorular ve ölçtüğu niteliklerle sınırlıdır. Ayrıca okul türleri arasında görülen farklı mizah tarzlarında, yalnızca sanat eğitiminin bir etkisi olduğunu söylemek de oldukça yanıltıcı olacaktır. Okullardaki öğretmen kadrosu veya okulların bulunduğu çevre gibi farklı değişkenlerin de sonuç üzerinde etkileri olabilir. Bu nedenle ergenlerin kullandıkları mizah tarzlarına sanat eğitiminin direkt bir etkisinin olduğu bu araştırma kapsamında söylenemez ancak, kullanılan mizah tarzlarıyla alınan sanat eğitiminin bir ilişkisinin olabileceği ifade edilebilir.

Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu ise uyumlu mizah tarzları olan Katılımcı Mizah ve Kendini Geliştirici Mizahı kızların, uyumsuz mizah tarzı olan Saldırđan Mizahı ise erkeklerin daha fazla kullandığının görülmüştür (Bkz. Tablo 3). Literatürde araştırmamızın sonuçlarını destekleyen birçok çalışmaya rastlanılmaktadır (Kazarian ve Martin 2004; Chen ve Martin, 2007; Soyaldın, 2007; Yerlikaya, 2007; Akyol, 2011; Altinkurt ve Yılmaz, 2011; Avcı, 2012; Fındıklı, 2013). Erkek çocuklarının Saldırđan Mizah tarzını daha fazla kullanmalarının ve kız çocuklarının kendisini ve diğer bireyleri kabul edici bir biçimde, hoşgörölü tarzda mizahı kullanmayı tercih etmesinin nedeni algıladıkları cinsiyet rolleriyle ilişkili olabilir. Türk kültüründe erkek çocukları baskın olma, bağımsız davranma ve liderlik göstermeye teşvik edilirken, kız çocukları erkeklere göre daha bağımlı yetiştirilir ve daha duyarlı, anlayışlı ve hoşgörölü bireyler olmaları beklenir. Bu şekilde yetişen kız çocuklarının saygılı, karşısındakine zarar vermeden ve incitmeden kullanabileceği bir mizah tarzına yönelmeleri, erkek çocuklarının ise liderlik ve baskınlık özelliklerinin bir getirisi olarak daha çok bireysel ihtiyaçlarını ön planda tutarak mizahı sosyal açıdan uygun olmayan bir biçimde kullanmayı tercih etmeleri beklenebilir.

Ayrıca araştırmada sınıf düzeyinin Saldırđan Mizah alt ölçeğinde etkili olduğu, on birinci sınıfa devam eden ergenlerin puan ortalamalarının dokuzuncu sınıfa devam edenlerden yüksek olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 5). Bryant vd. (1979) ile McGhee ve Duffey (1983) yaptıkları araştırmalarda erkek çocuklarının yaşlarının büyüdükçe agresif tarz içeren eğlencelere yönelik güçlü bir eğilimleri olduğunu tespit etmişlerdir. Bu nedenle ergenlerin sınıf düzeyleri arttıkça Saldırđan Mizahı kullanım sıklıklarının da arttığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre ergenlerin davranışlarına ve kişilerarası ilişkilerine de yön veren mizah tarzları seçimlerinde oldukça önemli bir cinsiyet farkının olduğu görülmektedir. Çocukların bireysel gelişimleri ve sosyalleşme süreçlerinin daha sağlıklı ilerleyebilmesi açısından hem ebeveynlerin hem de eğitimcilerin cinsiyet ayrımcılığı yapmamaya, çocuklara cinsiyet rolleri yüklerken daha objektif davranmaya dikkat etmeleri önemlidir.

Bulgulara bakıldığında sanat eğitimi ile mizah tarzları arasında bir ilişki olabileceği söylenebilir. Sanat eğitiminin, bireyin yaratıcı olmasını, analitik düşünebilmesini, kendine güvenmesini, karşılaştığı problemleri çözebilmesini ve duyarlı olmasını sağlayacak kapsamlı bir eğitim programının vazgeçilmez bir öğesi olduğu bilinmektedir (Artut, 2013; Upitis, 2011). Dolayısıyla her geçen gün değişen ve karmaşıklaşan dünyada sanat eğitiminin insanlara yaşamın her alanında daha anlayışlı, uyumlu ve barışçıl bir ortam sağlayacağı açıktır. Bu nedenle çocukların eğitiminde sanata yer verilmesi ve sanat eğitiminin geleneksel değil, özgürlükçü bir anlayış ile yapılması önerilebilir.

Ayrıca sanat eğitiminin mizah tarzları üzerindeki olası etkilerinin belirlenmesi için deneysel araştırmalar planlanabilir. Yapılan literatür taramasında mizah tarzları üzerine daha çok ergenler ve yetişkinler ile çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Bu nedenlerden dolayı, okul öncesi ve okul çağında olan çocukların mizah tarzlarını belirlemeye yönelik araştırmaların yapılması önerilebilir. Ayrıca çocuklar ve ergenlerin olumlu mizah tarzlarını kullanmalarını desteklemeye yönelik deneysel araştırmalar planlanabilir.

KAYNAKLAR

- Akyol, Ü. (2011). *Ergenlerde iletişim becerilerinin yordayıcıları olarak öz-duyarlılık ve mizah tarzları*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altınkurt, Y., & Yılmaz, K. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin mizah tarzları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1:1-8.
- Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi: Kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Avcı, N. (2012). *Üniversite öğrencilerinin mizah tarzlarının, psikolojik belirtiler ve ölüm kaygısı ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ay, Ö., Gökler, R., & Koçak, R. (2013). Mizah tarzları, yaratıcılık ve yaşam doyumu: ortaöğretim öğrencileri üzerinde bir inceleme. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 6:739-767.
- Bryant, J., Comisky, P., & Zillmann, D. (1979). Teachers' humor in the college classroom. *Communication Education*, 28(2), 110-118.
- Büyüköztürk, Ş. (2015). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chen, G.H., & Martin, R.A. (2007). A comparison of humor styles, coping humor, and mental health between chinese and canadian university students. *Humor*, 20(3), 215-234.
- Csikszentmihalyi, M. (2007). *Creativity, flow and the psychology of discovery and invention*. New York, NY: Harpercollins.
- Davis, J. H. (2008). *Why our schools need the arts*. Teachers College Press.
- Eder, D., & Stanford, S. (1984). Adolescent humor during peer interaction. *Social Psychology Quarterly*, 47: 235-243.
- Fındıklı, E.B. (2013). *Okul yöneticilerinin mizah tarzları ile yaşam doyumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Flohr, J. W. (2010). Best practices for young children's music education: Guidance from brain research. *General Music Today*, 23(2), 13-19.
- Fox, C.L, Dean, S., & Lyford, K. (2013). Development of a humor styles questionnaire for children. *Humor*, 26:295-319.
- Fox, J.E., & Schirrmacher, R. (2014). *Çocuklarda sanat ve yaratıcılığın gelişimi*, Çev. Ed. Neriman Aral ve Gökhan Duman. Ankara: Nobel
- Führ, M. (2001). Some aspects of form and function of humor in adolescence. *Humor- International Journal of Humor Research*, 14: 25-36.
- Jensen, E. (2001). *Arts with the brain in mind*. ASCD.
- Kahraman, F. (2008). *Ergenlerde arkadaşlık ilişkisi ile mizah duygusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kazarian, S.S., & Martin, R.A. (2004). Humour styles, personality, and well-being among lebanese university students. *European Journal of Personality*, 18: 209-219.
- Kuiper, N.A., & Martin, R.A. (1998). Is sense of humor a positive personality characteristic? In *The sense of humor*, Ed.:W. Ruch. New York: Mouton De Gruyter, 160-178.
- Kuiper N.A, Martin R.A., & Olinger L.J. (1993). Coping humor, stress and cognitive appraisals. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 25: 81-96.
- Loizou, E. (2006). Young children's explanation of pictorial humor. *Early Childhood Education Journal*, 33: 425-431.
- Martin R.A. (1998). Approaches to the sense of humor: A historical view. In *The sense of humor*, Ed.. W. Ruch. New York: Mouton De Gruyter, 15-62.
- Martin, R.A. (2004). Sense of humor and physical health: Theoretical issues, recent findings and future directions. *Humor-International Journal of Humor Research*, 17: 1-20.
- Martin, R.A., & Lefcourt H.M. (1983). Sense of humor as a moderator of the relation between stressors and moods. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45: 1313-1324.
- Martin, R.A., Puhlik, D.P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the humor styles questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37: 48-75.

- Mcghee, P. E., & Duffey, N. S. (1983). The role of identity of the victim in the development of disparagement humor. *The Journal of General Psychology*, 108(2), 257-270.
- Mireault, G., Sparrow, J., Poutre, M., Perdue, B., & Macke, L. (2012). Infant humor perception from 3- to 6-months and attachment at one year. *Infant Behavior and Development*, 35: 797– 802.
- Öz, F., & Hiçdurmaz, D. (2010). Stresle baş etmede önemli bir yol: mizahın kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13: 83-88.
- Özdemir, N. (2010). Mizah, eleştirel düşünce ve bilgelik: Nasreddin Hoca. *Milli Folklor*, 87: 27-40.
- Park, S., Lee, J.M., Baik, Y., Kim, K., Yun, H.J., Kwon, H., et.al. (2015). A preliminary study of the effects of an arts education program on executive function, behavior, and brain structure in a sample of nonclinical school-aged children. *Journal of Child Neurology*, 30(13), 1757-1766.
- Posner, M.I., & Patoine, B. (2009). How arts training improves attention and cognition. *Cerebrum*, 2-4.
- Respress, T., & Lutfi, G. (2006). Whole brain learning: The fine arts with students at risk. *Reclaiming Children and Youth*, 15(1), 24.
- Soyaldın, S. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile mizah tarzları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Upitis, R. (2011). *Arts education for the development of the whole child*. The Elementary Teacher's Federation of Ontario. Retrieved from <http://www.eto.ca/resources/forteachers/documents/artseducationforthe developmentofthewholechild>.
- Yerlikaya, E.E. (2003). *Mizah tarzları ölçeğinin uyarlama çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yerlikaya, N. (2007). *Lise öğrencilerinin mizah tarzları ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.